

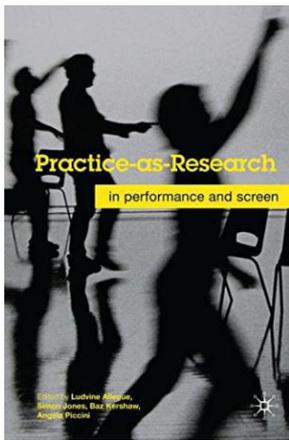
บรรณนิทัศน์

Practice-as-Research in Performance and Screen

Ludivine Allegue, Simon Jones, Baz Kershaw and Angela Piccini (Eds). 2009.

Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan. 260 pages.

จริยฤทธิ์ สิริสุทธิพันธุ์

ในช่วงเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมานี้ ปฏิบัติการในฐานะการวิจัย หรือ practice-as-research ได้กลายเป็นเป็นวิธีวิทยาการวิจัยที่เป็นที่นิยมและมีความสำคัญยิ่งในแวดวงอุดมศึกษานานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาวิจัยในสาขานีเทศศาสตร์

ศิลปกรรมศาสตร์ หรือ สาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งนี้ สมมติฐานเบื้องต้นของปฏิบัติการในฐานะการวิจัยนั้น มีอยู่ว่า “ปฏิบัติการ” มิได้เป็นวิธีที่นักวิจัย “สร้างสรรค์” สิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีที่นักวิจัย “คิดวิเคราะห์” ผ่านการลงมือทำงานและความรู้ทางกาย (embodied knowledge) เพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ และแสวงหาคำตอบใหม่เช่นเดียวกับการวิจัยผ่านวิธีวิทยาการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีมาแต่ดั้งเดิม

หนังสือ Practice-as-Research in Performance and Screen ที่มี Ludivine Allegue, Simon Jones, Baz Kershaw และ Angela Piccini เป็นคณะบรรณาธิการ เป็นหนังสือรวมบทความที่พัฒนามาจากโครงการวิจัยระยะเวลา 6 ปี ของมหาวิทยาลัย Warwick ที่ทำการศึกษากฎมิติทัศน์ของการใช้ปฏิบัติการในฐานะการวิจัยในสถาบันการศึกษาระดับสูงของสหราชอาณาจักรและยุโรป และประเด็นทางวิชาการและการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการนำวิธีวิทยาการวิจัยนี้มาใช้ หนังสือขนาด 260 หน้าเล่มนี้ประกอบด้วย

หนังสือที่เป็นรูปเล่ม และแผ่นดีวีดีบันทึกภาพ วิดีโอ และคำอธิบายอย่างย่อของโครงการปฏิบัติการในฐานะวิจัยต่างๆ ที่หนังสือเล่มนี้นำมาวิเคราะห์และอ้างอิงเป็นตัวอย่าง จนถึงปัจจุบัน หนังสือเล่มนี้อาจเป็นหนังสือที่สามารถให้จุดประกายทางความคิดและให้ภาพในมุมมองกว้างของปฏิบัติการในฐานะวิจัยได้อย่างครอบคลุมมากที่สุด

เนื้อหาของตัวหนังสือที่เป็นรูปเล่มอาจแยกอ่านออกได้เป็น 2 ส่วน ส่วนแรกประกอบด้วยบทความจำนวน 10 ชิ้น ที่เขียนขึ้นโดยนักวิชาการชั้นนำจากภาคพื้นยุโรป อเมริกา และออสเตรเลีย ที่มาร่วมกันขบคิดเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีวิทยาของปฏิบัติการในฐานะการวิจัย ตั้งแต่ประเด็นด้านพัฒนาการที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของการศึกษาระดับสูงในสหราชอาณาจักร ประเด็นด้านญาณวิทยาและภววิทยา (epistemology and ontology) ของความรู้เชิงปฏิบัติการและความรู้ทางกาย ไปจนถึงประเด็นเกี่ยวกับนำเสนอและประเมินผลงานวิจัย ส่วนที่สอง ประกอบด้วยตัวอย่างของงานวิจัยและบทคัดย่อของโครงการที่ประสบความสำเร็จ ที่น่าจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้เริ่มตั้งต้นใช้วิธีวิทยาการรูปแบบนี้ในการวิจัย

ในบทนำของหนังสือ Baz Kershaw ได้ให้ภาพรวมของพัฒนาการของปฏิบัติการในฐานะวิจัยในสถาบันการศึกษาระดับสูงของสหราชอาณาจักร โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ความขัดแย้งทางความคิดของตนเองที่มีมาตลอดชีวิตการทำงานกว่า 40 ปีในมหาวิทยาลัย ระหว่างการทำงานในฐานะนักวิชาการที่มีหน้าที่ในการรวบรวมสังเคราะห์ความรู้อย่างเป็นระบบ กับการทำงานในฐานะศิลปินที่มีวิถีชีวิตอยู่กับการลงมือปฏิบัติและการใช้ญาณ

หยังรู้ ซึ่งผู้อ่านที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาของไทยที่มีประสบการณ์มาทางสายปฏิบัติและสร้างสรรค์ก็คงจะสามารถเชื่อมโยงด้วยได้ไม่ยากนัก ต่างกันก็เพียงแต่ว่าในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาและผู้ที่ให้ทุนวิจัยในสหราชอาณาจักรมองว่าการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ผ่านปฏิบัติการเป็นการบุกเบิกความรู้ใหม่ๆ และนำความหลากหลายมาสู่วงวิชาการ ในขณะที่สถาบันการศึกษาของไทยอาจยังมองวิธีวิทยาการวิจัยดังกล่าวอย่างเคลือบแคลงอยู่ คำถามสำคัญที่ Kershaw ถามผู้อ่านคือคำถามที่ว่า เราจะหาจุดบรรจบที่เหมาะสมระหว่างการมองปรากฏการณ์จากภายนอกด้วยสายตานักวิชาการ กับการหยังรู้ของนักปฏิบัติและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าระหว่างกระบวนการทำงานสร้างสรรค์ได้อย่างไร

Simon Jones, Angela Piccini และ Caroline Rye พยายามตอบคำถามดังกล่าวด้วยการวิเคราะห์จากมุมมองเชิงญาณวิทยาและเชิงภววิทยา Simon Jones ให้ความสำคัญกับประเด็นว่า อะไรคือความรู้? และเรารู้ในสิ่งที่เรารู้ได้อย่างไร? Jones พาผู้อ่านท่องไปในการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ว่าด้วยความรู้ในโลกตะวันตก จากความรู้เชิงปฏิฐานนิยมมาสู่ความรู้เชิงสัมพันธ์ภาพและการสะท้อนความคิดของนักวิจัย Jones พยายามที่จะมองการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ดังกล่าวอย่างเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของการศึกษาในโลกตะวันตก โดยมองว่าปฏิบัติการในฐานะการวิจัยเป็นวิธีวิทยาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับโลกแห่งความรู้ที่กำลังเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ Angel Piccini และ Caroline Rye ให้ความสำคัญกับประเด็นที่ว่านักวิจัยจะสามารถนำเสนอความรู้ที่ได้มาจากปฏิบัติการอย่างไรได้บ้าง Piccini และ Rye มองว่าการเขียนรายงานวิจัยแบบดั้งเดิมนั้นเป็นความพยายามของนักวิจัยในการบันทึกความรู้ให้อยู่ในรูปของสิ่งที่จับต้องได้และมีสภาพที่คงที่ ซึ่งขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงของความรู้ที่เลื่อนไหลและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รายงานวิจัยแบบดั้งเดิมจึงไม่ใช่เป็นตัวความรู้แต่มีสถานะเป็นเพียงแค่ตัวแทนของความรู้เท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าว รายงานการวิจัยจึงไม่ได้เป็นรูปแบบของการนำเสนอความรู้เพียงรูปแบบเดียวที่นักวิจัยทุกคนจะต้องยึดถือเป็นสรณะ เป็นได้ที่นักวิจัยอาจจะมองเห็นวิธีการอื่นๆ ที่

เหมาะสมกว่าสำหรับบันทึกและนำเสนอความรู้ของคนสู่สาธารณะและวงวิชาการ เช่น ภาพถ่าย สารคดี นิทรรศการ และงานแสดง หรือ Digital Archive ที่ Barry Smith ได้วิเคราะห์นำเสนอไว้ในบทที่ 5 ของหนังสือเล่มเดียวกันนี้

ประเด็นที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการนำเสนอผลงานวิจัย ก็คือกระบวนการประเมินผลงานโดยเพื่อนร่วมสาขาวิชา (peer review) ในบทที่ 6 ซึ่งอยู่ในรูปของบทสนทนาอย่างบทความวิชาการสมัยกรีกโบราณ John Adams, Jane Bacon และ Lizzie Thyne ได้ถกเถียงกันเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้อย่างละเอียด ทั้งในเรื่องของกระบวนการ และองค์ประกอบการประเมิน นักวิชาการทั้ง 3 ท่านต่างเห็นพ้องว่ากระบวนการประเมินผลงานโดยเพื่อนร่วมสาขาวิชานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนางานวิจัยและองค์ความรู้แต่ผู้ที่มาประเมินผลงานนั้นจำเป็นต้องเป็นผู้ที่อยู่ในประชาคมนักวิจัย-นักปฏิบัติ ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกที่ไม่เข้าใจทั้งการทำงานปฏิบัติและผลงานสร้างสรรค์ ทั้งสามคนมองว่า ผู้ประเมินผลงานควรจะมีโอกาสได้สัมผัสกับผลงานที่จะประเมินในบริบทจริง ไม่ใช่ประเมินจากเอกสารหรือบันทึกการนำเสนอที่เป็นภาพถ่ายหรือวิดีโอที่นั่น ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่าความรู้ที่ได้จากปฏิบัติการเป็นความรู้ทางกายที่จะมีความหมายในบริบทที่มันเกิดขึ้นเท่านั้น ซึ่งในประเด็นเดียวกันนี้ Robin Nelson ได้ให้รายละเอียดเชิงทฤษฎีสสนับสนุนไว้อย่างพิศดารในบทที่ 7 ที่ว่าด้วย “ที่ทาง” ของความรู้เชิงปฏิบัติการในวงวิชาการและสถาบันการศึกษา

สำหรับผู้อ่านที่คาดหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นตำราที่สอนผู้อ่านตรงๆ ว่าการทำกรวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้นขั้นตอนอย่างไรก็คงจะต้องผิดหวัง เพราะหนังสือเล่มนี้เน้นในการนำเสนอข้อถกเถียงเชิงทฤษฎีพื้นฐานและจุดประกายทางความคิดเกี่ยวกับวิทยาการวิจัยเสียมากกว่า บทความอื่นๆ ในหนังสือเล่มนี้ที่ผู้เขียนบทบรรณนิทัศน์ยังไม่ได้กล่าวถึง ล้วนมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้อ่านที่สนใจใคร่ทำความรู้จักกับวิธีวิทยาการวิจัยที่กำลังมีความสำคัญมากขึ้นในช่วงเวลาที่สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจใหม่ ที่การสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรมได้กลายมาเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาและการวิจัย